

Жалолиддин Румий (1207—1273)

Жалолиддин Румий — жаҳон адабиётининг муаззам сиймоларидан бири. У ўзидан кейинги Шарқ ва Ғарб сўз санъатига катта таъсир ўтказди. Ҳофиз Шерозий, Абдурахмон Жомий, Алишер Навоий, Мирзо Абдулқодир Бедил каби буюк сўз усталари Мавлонони ўзларига устоз деб билишган. Буюк Ҳёте Абулқосим Фирдавсий, Шайх Саъдий, Хўжа Ҳофизлар қаторида Жалолиддин Румий ижодини ҳам «Хизр чашмаси» деб атаган. Машҳурликда Фирдавсийнинг «Шоҳнома»си, Саъдийнинг «Гулистон»и, Ҳофизнинг «Девон»и билан бир қаторда турган, форсий Қуръон номи билан шуҳрат қозонган «Маснавийи маънавий»ни инсон маънавий ҳаётининг қомуси сифатида нафақат Шарқда, балки Ғарбда ҳам ихлос билан ўрганишган. «Декамерон» асаридаги кўплаб сюжет ва мотивларни Шарқ оғзаки ва ёзма адабиётидан олган Жовани Боккаччо «Маснавийи маънавий»даги қатор ҳикоятлар асосида ҳам новеллалар яратганлиги маълум.

Мавлоно 1207 йилда қадимий Балх шаҳрида ўз даврининг машҳур мутасаввуф донишманди, йирик хатиб ва воизи бўлган Баҳовуддин Валад оиласида дунёга келади. Баҳовуддин Валад аслида Шайх Нажмиддин Кубро (1135 - 1221) нинг Мажиддин Бағдодий, Саъдуддин Ҳамавий, Разиуддин Алийи Лоло, Сайфуддин Бохарзий, Бобо Камол Жандий каби 300 га яқин забардаст шогирдларидан бири ҳисобланарди. Жалолиддин 12 ёшида унинг ота-онаси ҳам мўғул босқини хатаридан қочиш, ҳам ҳаж фаризасини адо этиш ниятида Балхни тарк этадилар.

1230 йилдан бу оила Кунияда қўним топади. Ёш Жалолиддин Шом, Ҳалаб, Дамашк, Қайсария ва бошқа йирик илм марказларида 7 йил таълим олади, ўз даврининг этук донишманди бўлиб этишади. Таниқли румийшунос Зарринкуб таъбири билан айтганда, "Мавлононинг 68 йиллик ажойиб умри бошдан оёк бир шеър, гўзал, бетакрор, туғёнли ашъор жараёни, садоси ва бонги билан йўғрилиб ўтди".

Мавлоно Румий ўзидан кейинги авлодларга 5 муҳим ва қимматбаҳо асар қолдирди:

1. **"Девони кабир"**, "Девони шамси табризий", "Девони шамсул ҳақойиқ" деган номлар билан машҳур девон. ешон ғазал ва рубоийлардан иборат.
2. **"Маснавийи маънавий"** - 25700 байтдан иборат бебаҳо тасаввуфий-ишқий асар. Сонгги йилларда таниқли ўзбек шоири Жамол Камол томонида И-ИИ - жилдлари, шоир Асқар Маҳкам томонидан И-жилди ўзбек тилида нашр этилди.
3. **"Фийҳи ма фийҳи"** ("Ичингдаги ичингдадир") - Мавлононинг суҳбатларидан иборат фалсафий китоб. 1998 йилда Тошкентда ўзбек тилида нашр этилди.
4. **"Мавоизи мажолиси сабъа"** - бу асар Румийнинг этти ўғит ва панд-насихатларидан иборат.
5. **"Мактубот"** - Мавлононинг турли даврларда замондошларига ёзган мактубларидан ташкил топган тўплам.

Жалолиддин Румий ижоди юксак бадиияти билангина эмас, балки мантиқ кучи, фалсафий фикрларга бойлиги билан ҳам катта таъсир қувватига эга. Таниқли олим ва адиб Радий Фиш сўзлари билан айтганда, шоирнинг «мавҳум мантиқий категорияларда эмас, балки оташин шоирона тимсоллар воситасида» талқин этилган табиат ва жамият ҳодисаларининг доимий ўсиш, ўзгаришда экани, эскининг йўқолиб, янгининг пайдо бўлиши — «дунёнинг зиддиятлар бирлигидаги зиддиятлар жанги»дан иборатлиги тўғрисидаги қарашлари буюк немис файласуфи Гегелюшг эътирофича, унта диалектик метод яратишга ёрдам берган. Ёки улуғ мутафаккир Ҳусн ва Ишқ тортилиши мисолида биринчи бўлиб оламнинг асосида ўзаро тортишиш кучлари ётиши ҳақидаги фикрни ўртага ташлайдики, мазкур қонуннинг чиндан-да амал қилишини бир неча асрдан кейин инглиз олими Ньютон кашф этди.

Жалолиддин Румий ижоди усмонли турк адабиётининг сарчашмаси ҳисобланади. Зеро, шоирнинг миллати — турк, келиб чиқиши — хоразмлик. Унинг бувиси Алобиддин Муҳаммад Хоразмшоҳнинг қизи бўлган. Мавлоно таваллуд топган Балх шаҳри у даврда Хоразмшоҳлар давлатига қарар эди. Ҳозирда Афғонистон худудида бўлган бу қадимий ва донгдор шаҳар аслида узок асрлар мобайнида Турон мулкининг машҳур шаҳарларидан бири саналиб келган.

Жалолиддин Румий шеърятини, асосан, илоҳий ишқ билан боғлашади. Бу бежиз эмас. Зеро, Мавлоно ўзининг 53 мингдан ортиқ мисрани ўз ичига олган «Маснавийи маънавий»си, 84 минг мисрадан иборат «Девони Кабир» («Улуғ девон»)ида еру кўкнинг сарвари бўлмиш Оллоҳи каримни ва унинг заминдаги халифаси Ҳазрати инсонни улуғлайди.

Маълумки, Жалолоддин Румий ўз даврининг анъанавий адабий тили бўлмиш форсийда ижод қилган. Бизда шоир ижодини ўрганиш ва тарғиб этиш Радий Фишнинг «Жалолоддин Румий» деб номланган тарихий-биографик романини таржима қилиш билан боншанди (Русчадан Ж. Камол таржимаси). Шундан кейин Ш. Шомухамедов Румий ғазаллари, рубоийлари ва маснавийларидан бир нечасини ўзбекчага ўгириб, форс-тожик мумтоз шоирлари асарларидан ташкил топган «Инжулар уммони» китобида эълон қилди. Ж. Камол эса аввал Румий рубоийлари ва маснавийларидан намуналар таржима қилиб, «Учмоққа қанот йўқ вале учгайман» номи билан алоҳида китобча ҳолида нашр эттирган бўлса, яқинда буюк «Маснавийи маънавий» таржимасини ниҳоясига етказди. Жами олти китобдан иборат бу улуғ асарнинг 4 таси босмадан чиқди. А. Маҳкам «Маснавий»нинг биринчи китоби бир қисмини шарҳлари билан ўзбекчалаштириб, нашр қилдирди. Ҳазрат Алишер Навоий "Устозлар устози" деб шарафлаган, Абдурахмон Жомий эса "У пайғамбар эмас, аммо пайғамбарлик китоби бор" деб улуғлаган Мавлоно Жалолоддин Балхий-Румий 1273 йилнинг изғиринли қиш кунларининг бирида вафот этган.

РУБОИЙЛАР

Ман зарра-у, хуршидлико сенсан,
Ман хаста-у, айни даво сенсан.
Қанотим йўқ, пойингда учарман зор,
Ман қадахман, ёр, қахрабо сенсан.

* * *

Агар ўлсам танимни келтиринг, дўстлар,
Вужудимни нигоримга беринг, дўстлар.
Лабимдин бўса олса ул масихим,
Тирилсам гар - яқо тутмай туринг, дўстлар.

* * *

Воҳ, дилимни ғамга банди қилди ёр,
Кеч-кундуз дилни тифсиз тилди ёр.
Кеча-кундуз нола чексам қайғириб,
Пинҳон-пинҳон, ширин-ширин кулди ёр.

* * *

Маъшуқа офтоб ила баҳс бойлади,
Ошиқ ҳам ўзини чун хас ўйлади.
Ишқ баҳор ели каби эсди чунон,
Қурмаган шох бўлса, бас, рақс айлади.

* * *

Ишқимдин покроқ оби зилол йўқдур,
Ишқимдек ғаму дарди ҳалол йўқдур.
Ўзгалар ишқи фақат ҳол бўлса гар,
Маним ишқи нигоримга завол йўқдур.

* * *

Лутф этсанг тош ҳам жонона бўлғай,
Ўшал дам шеваси мастона бўлғай.
Зулфининг занжири гар бўлса зоҳир,
Луқмони Ҳаким ҳам девона бўлғай.

* * *

Жамолинг намозим, кўзингдир рўзам,
Лабинг ишқида ман - гадо, дарюзам*.
Айблیمان, нетай, ёр, сархуш эдим ман,
Суйингни ичдиму синдирдим кўзанг.

* Дарюза - гадо, ҳеч нарсасиз одам

* * *

Ишқинг оташидин мен томчига зор,
Хаёлинг тушларимда манга ёдгор.
Сувинг шароб янглиғ ёндирди мани,
Чархпалакдек айланурман нолакор.

* * *

Дилдор манга айтди: Ойнинг ўзиман,
Не берурсан бўса берсам кўзимнан?
Тилло! - дедим, деди: Тилло не керак?
Жонни! - дедим, деди: Майли, розиман!

* * *

Айт, нечун ошиқ мудом дилдан жудо?
Ёрининг зулфини деб бўлғай адо.
Жо эрур ошиқ дили рубоб аро,
Пардасида ёширун мунглиғ садо.

* * *

Зулфинин ҳар толасин бир жони бор,
Зулфинин дардида ман бўлдим хумор.
Сан дема: Воҳ, мунча кўп ғам-ҳасратинг?
Ҳасратим хурилиқо нозича бор.

Форсчадан Хуриид Даврон таржималари

1

Яшнаб, очилиб, менга қараб келдингми?
Макрингни табассумга ўраб келдингми?
Ул кун кетиб эрдинг-ку олиб қалбимни,
Бул кун яна жонимни сўраб келдингми?

2

Ишқ ул — токи халқ учун саодат бўлсин!
Ишқ ул — бу саодат то қиёмат бўлсин!
Ул ишқ мени туғди аслида — она эмас,
Ул онага минг таҳсину раҳмат бўлсин!

3

Биз ошиқи ишқмиз-у, мусулмон бошқа,
Биз заиф чумолимиз, Сулаймон бошқа.
Биздан сўра куйган дилу сомон юзни,
Ким савдо қилар мол била — дўкон бошқа.

4

Ўтган кеча мен эрдим-у, жон маҳрами боз,
Мендан ҳама зор эрди-ю, ундан ҳама ноз.
Тун ўтди-ю, етмади бироқ сўнггига сўз,
Тунда не гуноҳ, бўлса узун дилдаги роз?!*

* Бу рубоий Абусаид Абулхайрга ҳам нисбат берилади.

5

Ул ёр ҳавасида дил рубобдир, рубоб,
Ишқ ўтида қоврилиб кабобдир, кабоб.
Дардим эшитиб, этса сукут дилдорим,
Шул жимлиги менга минг жавобдир, жавоб.

6

Қил яхшилик — яхшиликни билгай дунё,
Пойдордир у яхшилик туфайли танҳо.
Мол қолди-ку ҳаммадан, қолар сендан ҳам,
Қолдирди бахил — мол, яхшиликни — доно.

7

Ишқинг ўтидан жўшгуси ёшлик қони,
Кўксимда жамоли жонланар Лайлони.
Ўлдирсанг агар ўлдир — ҳалолинг бўлсин,
Ёр қўлида ўлса, боқий ошиқ жони!

8

Ишқингда ғам ичра ушладим кўнгилни,
Қар лаҳза изингга бошладим кўнгилни.
Ел менга олиб келди бугун бўйингни,
Шукр этдим-у, елга ташладим кўнгилни.

9

Оламда вафоси йўқ киши кам бўлсин!
Ҳар бир куни бевафони(нг) мотам бўлсин!
Ёд этмади ғамдан ўзга ҳеч кимса мени,
Минг таҳсину раҳмат сенга, эй ғам, бўлсин!

10

Ногоҳ эшигим ҳатлади ул дилбари маст,
Ултирди, май ичди, ушалиб мангу ҳавас:
Ёр сочини кўриб ва тутиб, оҳ, у нафас,
Айланди юзим кўзга, кўзим қўлга абас.

11

Дилтангман-у, дийдори эрур дармоним,
Ойдек юзи бўлмаса, замон — зиндоним.
Ҳеч дилга яқин келмасин-у, ҳеч танга —
Ул қайғуки, ҳижронида топди жоним.

12

Бизнинг бу азобларга сабаб тамаъи хом,
Ҳалқум ғами, ҳою ҳавасу ҳирси ҳаром.
Кўз ташла-ю тўрқовоққа, фикр айла: мудом —
Бир дон ила куш қисмати ҳал бўлди — тамом!

13

Жон менга ҳабиб эди — бегона эмиш,
Ақл менга табиб эди — девона эмиш.
Вайронаки бор, ганж ила бўлгай обод,
Вайрона дилим ганж ила вайрона эмиш.

14

Ҳар сўзи билан кишини ёр ўлдиргай,
Ғамхўрлиги сени неча бор ўлдиргай.
Дўст тутма мени, майлига, душман сана,
Ким душмашши шунчалик зор ўлдиргай?!

15

То тушди сенинг юзингга бир лаҳза кўзим,
Қон йиғламаган кунимни билмайман ўзим.

Сенсиз май ичар эсам — захар бўлсин ўша,
Сенсиз яшасам — келсин ўлим менга шу зум.

16

Ёр ёдини қилсам, юрагим гуп-гуп урар,
Ҳар лаҳза кўзимдан қонли ёш тўкилар.
Ҳар ерда агар ёр хабари менга етар,
Бечора дилим қуш каби кўксимдан учар.

17

Келган эди кеча лутф этиб дилдорим,
Мен тунга дедим: «Айлама фош асрорим».
Тун қилди жавоб: «Бўлса қуёш сен бирла,
Мен тонгни олиб келай қаёқдан, ёрим?!»

18

Бўстону бахрру сарви оли(й), эй жон,
Ҳеч ерда бунинг борми мисоли, эй жон,
Ёп аста эшикни-ю, юзинг оч, эй жон.
Мен борман-у, Сен хам хона холи, эй жон!

19

Эй, султону фаҳри хама дилдорларнинг,
Жолинусисан ишқ ила беморларнинг.
Биз жамъ бўламиз ул Куни бўстонингда,
Жамъ бўлгани соз эмиш у Кун ёрларнинг.

20

Кун келди — сенинг ғавғонг унинг қошинда,
Тун келди — сенинг савдонг унинг бошинда.
Менман — ўша: дардим юкини тортолмас,
Тун-кун деган икки ланг эшак очунда!

21

Бир гавхар эдик азалда, жоно, сену мен,
Ошқору нихонимиз бир — ошно сену мен,
Хомлик бўлади, десанг, бу асно: сену мен,
Кўр: қолмади-ку ўртада асло сену мен?!

22

Ошиққа ёғар дунёда бор дарду бало,
Ҳар кимки гирифтори ишқ — йўқ унга даво.
Дармон эмас ишққа на хасислик, на риё,
Ишқ эрса ҳақиқий на вафо-ю, на жафо.

23

Бу танг дил аро шўру хаяжон нимадан?
Ишқ ичра қадим эгик, кўзим қон нимадан?
Кўксим ичида телба дилим ҳам туну кун
Жанжал қилади мен ила ҳар он нимадан?

24

Эй тун, шодсан, менга-да шодлик бер мўл,
Сен умри узоқликда қиёмат каби бўл!
Ёр сувратидан ўт ичра қолмиш ёдим,
Ёд айлама, эй ғам, мени — бўлгайсан кул...

25

Ишқ дардига дилни мубтало истарман,
Жонни у бало ўқиға жо истарман.
Умримки, кўйингда оҳ уриб ўтмаса гар,
Дил қонига ботганча қазо истарман.

26

Ёр келар эрди масту танҳо-танҳо,
Кўзи тўла ноз-ишваю раъно-раъно.
Тўсдим йўлини бўса олай, деб лабидан,
Фарёд кўтарди ўша: «Яғмо-яғмо!»*

* Яғмо — талон-торож, ғорат.

27

Тундан мурод улки, махв ўлиб бегона,
Хилватда қилар васл ошиқи фарзона*.
Бул кеча, чунончи, хосу ой — ҳамхона,
Мен — мастман-у, ой — ошиқ-у, тун — девона.

* Фарзона — оқил, доно, донишманд: ягона, тенгсиз.

28

Эй бода, ўзинг адлни бунёд этасан,
Бир жом ила минг бандани озод этасан.
Сен борки, мудом кўзим қуёшдек равшан,
Сен борки, ситамга тўлса дил — шод этасан.

29

Сен ҳар кеча тупшмда бўларсан пайдо,
Тонг отдими, бас, кун бўйи дилда ғавго.
Фил бандини узди туш кўриб Ҳинд элини,
Фил тоқати бизларда топилмас асло.

30

Кўзӣнгдан ўлим топғуси мӣнг бӣр дӣлдор,
Ўлдӣргуси оҳ-нола ила ҳаммани зор.
Ўз душманини дорга осади шохлар,
Бедор кўзӣнг эса ўлдиради бе дор.

31

Ишқ ичра писанд эрмас мӣнг бӣр дилу жон,
Жон ўзи не, сўзӣн эсламас ҳеч инсон.
Бу йўлни ўтарда ҳар қадам босса киши,
Юз жон берар-у, ортига боқмас бӣр он.

32

Кўнғлимда ўшал сулувни то суврати бор,
Оламда топилмас мен каби бахтиёр.
Шодликдан ўзга бӣр ҳаётни билмам,
Ғамни эшитиб, кўрмадим ўзӣн зинҳор.

33

Лутф этса чақир тошга — у жонона бўлар,
Бӣр лаҳзада ишвалари мастона бўлар.
Кўш кокилинӣнг занжири зоҳир ўлса,
Луқмони Ҳақим мажнуну девона бўлар!

34

Устингдаги ким — билармисан, эй эшшак?
Чарх узра оёқ кўй — у паридир бешак.
Офтобни уялтирар эди ҳусн ичра
Умрӣнг бўйи сен кўтарганинг нозли малак.

35

Бӣр жони самандарваш ёрим бордир,
Ишқи оташида хуш қарорим бордир.
Қуй лабларинӣнг бодасидан, эй соқий,
Ундан менинг, оҳ, ажаб қарорим бордир!

36

Сен боқма нечоғлик зуфунун келгай мард,
Боқ: аҳду вафо ичра нечун келгай мард?
Гар аҳду вафо ичра бутун келгай мард,
Ҳар қанчаки мақтасанг, фузун келгай мард.

37

Еллардан унинг пайғомини эшитаман,
Ул булбули мастдан номини эшитаман.
Бир нақш дил эшигинда кўрдим — тутмиш
Овозаси дунё томини... эшитаман.

38

Ҳамроҳим экан ёр сурати то, эй дил,
Ўзимни қилай мудом томошо, эй дил.
Ҳар қайдаки, дил муроди ҳосил бўлмас,
Минг хурмосидан бир тикан аъло, эй дил!

39

Монанди ҳилол бул кеча ҳар дилда талаб,
Қилмоқчи у ҳам Зухра каби айшу тараб.
Келтирди жоним лабга у жон бергучи лаб,
Бул тун нима тун — ўзинг биларсан, ё Раб?!

40

Ким кам еса, у зийрагу ҳушёр бўлади,
Ким кўп еса, у аблаху бекор бўлади.
Нафсига ружуъ қўйса киши хор доим,
Ҳар кимсаки, кам еса, у кам хор бўлади!

41

Дил ичра, диловарим, дилафрўз сенсан,
Кўп дўсту яқинлар вале дилсўз сенсан.
Наврўзу ҳайит шавқи билан шод кишилар,
Бул кун мен учун ҳайиту Наврўз сенсан!

42

Ҳар нарсаки, кўп бўлса агар хор бўлади,
Хор бўлса, муҳаббатга сазовор бўлади.
Ким қонеъ — жаҳондан ўша безор бўлади,
Ёр жон баҳосида харидор бўлади.

43

Овози мудом дилда таманно бўлсин!
Овози мудом кувноғу гўё бўлсин!
Овози агар хаста эса — хастамиз-ей,
Найдек у шакарлар била ошно бўлсин!

44

Эслаб сени маст ўлди дилим, жонона,
Ичмай майини синди тушиб паймона.
Чиқдим кўчага на ҳушёр, на мастона,

Овоза таралди бўлди деб девона.

45

Бир-бирларидан қафасу кушлар озод,
Қайдансан-у, эй куш, айт, нимадансан шод?
Келмоқда бақо нафаси ҳар нолангдан,
Бўш келма, куйинг дилимни этди обод.

46

«Девона!» — дединг сен мени, эй жонона,
«Девонадан ақл изласа ким девона!»
Дединг: «Бу муомала недан нишона?»
«Кўзгу каби борни кўрсатар девона!»

47

Кўзингга боқиб, кўзишда кин кўргайман,
Энди не қилайки, мен чунин кўргайман.
Офтобни қўй, у кўкда — сенга тенг келмас,
Ўзингни мен офтоби замин кўргайман.

48

Ўлсам, сира йиғламанг тутиб исмимни,
Ёримга бериб қўйинг менинг измимни.
Бўлманг сира ҳайрон — ўша бир бўса билан
Тиргузса менинг бу совуган жисмимни.

49

Ул ёрки, мени ўз ғамига боғлайди,
Сўнг писанд этмай, юрагим доғлайди.
Ғамгин эканим кўрса у пинҳон-пинҳон
Ҳам ширин-ширин кулиб дилин чоғлайди.

50

Ушшоқ гурунгида қарор ўзгачадир,
Бу севги шаробида хумор ўзгачадир.
Ул илмки, мадрасада бўлмиш ҳосил,
Бас, ўзга-ю, ишқи гульбузор ўзгачадир.

51

Бул кеча мен-у, мен каби бир аҳволи танг,
Боғ ичра тузиб давра, унга бердик ранг.
Бор бунда шароб бирла кабоб ҳамда рубоб,
Кошки бари йўк бўлса-ю, Сен бор бўлсанг!

52

Йўлида ниёзнинг фард бўлмоқ лозим,
Пайваста ҳарифи* дард бўлмоқ лозим.
Мардлик саналмагай васл излаб чопмоқ,
Ҳижрон кунда ҳам мард бўлмоқ лозим.

* Ҳариф — ўртоқ, улфат, шерик; душман, рақиб.

53

Гулшанга киринг-ў, сабзпўшларга* қаранг,
Ҳар ерда дўкон — у гулфурушларга қаранг.
Ул гул кулиб айтар андалибларга сухан
Хомуш бўлинг-у, сиз у хомушларга қаранг!

* Сабзпўш — кўк либосли, кўкка бурканган; шайх, сўфий.

54

Байту ғазалим сув олди — гирдоб олди,
Бор бўлса нима — барини селоб олди.
Яхши-ю, ёмонлигим-у, покизалигим
Моҳтоб бериб эрди-ю, моҳтоб олди.

55

Ишқингда бўлибман чинакам девона,
Уйкумни бузар қўш кокилинг, жонона.
Ул деди: «Етар, сўйлама кўп афсона,
Девонадан уйку бўлади бегона!»

56

Най сўйлади: мен хур эдим аслида — бироқ,
Ишратпешалар урди-ю бағримга пичоқ,
Етказди улар танга — захм, жонга — фироқ,
Айб этма шу боис йиғласам гоҳи узок.

57

Дилдор зарифдир — гуноҳи шулдир,
Зебою латифдир — гуноҳи шулдир.
Борми сира айбик, қочурлар ундан?
Ул айбдан афифдир* — гуноҳи шулдир.

* Афиф — бу ерда: айблардан холи, ифбатли, покдомон.

58

Йўк севгидан ўзга бир ҳамроз менга,
Аввал — Ўзи, охир — Узи, устоз менга,
Ичдан беради бу жоним овоз менга:

«Эй севгида сусткаш одам, бўл мос менга!»

59

Жоно, бу қадим сифатин ул қошдан сўр,
Ошuftталигимни зулфи қаллошдан* сўр.
Сўр хаста дилим ҳолини тор оғзингдан,
Беморлигим ул наргиси бебошдан сўр.

* Қаллош — хийлагар.

60

Тинглаб овозингни мен хушовоза бўлай,
Оллоҳ карами каби беандоза бўлай.
Юз бор сотиб олдинг, холбуки, мулкингман,
Бир бор сотиб олқи яна, то тоза бўлай.

61

Соз дўсти мунофиқдан узокрок юрсанг,
Ёри номувофиқдан узокрок юрсанг,
Хоқи пойини ўпиб мувофиқ ёрнинг,
Ул хеши мунофиқдан узокрок юрсанг.

62

Мен уйқуда кўрдим соқийи зебони,
Тутмиш қўлида у соғари сахбони*.
Сўз ўтди кўнгилдан: «Гарчи қулсан унга,
Қош хожаси бўлсанг ошиқи расвони».

* Сахбо — қизил май, олий навли май.

63

Умр ўтди кўролмаи орзули гулзорин
Ҳам нозу карашмали кўзин — хумморин.
Элдан яширин эмиш ўшал мисли вафо,
Кўп бўлди кўролмадик ниҳон рухсорин.

64

То ёнди юзинг шамъи-ю, парвона бу жон,
Кўйингда бўлиб сабр ила бегона бу жон.
Кўз мардуми беқарор жамолинг боис,
Кўрган каби бир парини девона бу жон.

65

Ул ёри ситампеша сафар этгайдир,
Чархдек мени ҳам зеру забар этгайдир.

Ул шеру шикориман мен илкида унинг,
Дилни еди-ю, қасди жигар этгайдир.

66

Ҳар зарра учун ҳавою осмон мавжуд,
Биз-чун ҳама ёқ гулшану бўстон мавжуд,
Зар йўлини гарчи сўштида кон мавжуд,
Ҳар қатра бу — тилсим, унда Уммон мавжуд.

67

Бедил — ман-у, бедил — сан-у, бедил — сан-у ман,
Сармаст эдик ул куни, манзил — чаман.
Умр ўтди-ю, мен орзу қиларман ҳар дам:
Эсларми у кунни, дея, ёр ҳам баъзан...

68

Гар дарё эсанг, балиқман ул дарёда,
Гар сахро эсанг, оҳуман ул сахрода.
Сен менга нафас қил — нафасинг бандасиман,
Сурнойинг эрурман, чунки бул дунёда.

69

Қар қошида соз хоҳ чал-у, чалма, барибир,
Ҳамхонаси бўлган каби Юсуфни сўқир.
Ё оғзига қанд солса касални — не ҳузур,
Танмаҳрам этилса ё ҳезалак била ҳур.

70

Пайваста боши сабз, лаби хандон бўлсин,
Ушшоқ дили кўрса уни шодон бўлсин,
Ҳар кимса уни кўрса-ю, ҳеч бўлмаса шод,
Хор бўлсин-у зор бўлсин-у сарсон бўлсин!

71

Ул ёр кўйидан қачон жудо бўлгаймиз,
Йиғлаб ғаму ҳасратда адо бўлгаймиз.
Ул шамъ каби топиб эътибор кўз ёшидан.
Ул чанг каби манбаи наво бўлгаймиз.

72

Ҳар қайда шароб бўлса, рубоб ҳамда кабоб,
Ул жойда хароб бўлса, не тонг, ғам ва азоб.
Гул, сабза каби давра тутиб сув бўида,
Эй дўсту яқинларим, ичинг тоза шароб!

73

Кўйингда менга насиҳату панд на керак?
Ишқ захрини тотдим, етар, қанд на керак?
Эл дейди: «Оёғига уринглар занжир»,
Телба — дил эса, оёқ учун банд не керак?

74

Бул кун ҳама кундан-да харобмиз, хароб,
Ёп андиша эшигини, ол қўлга рубоб.
Юз турфа намоз унда, рукуъ ҳамда сужуд,
Гар бўлса ўшал дўст жамоли мехроб.

75

Ёр уйига бордим қилиб ул кун қасд ман,
Ул қувди мени — боис эмишки: мастман.
Дедим: «Эшигингни оч, ахир, мастмасман».
Ёр деди: «Жўна, сўзимда тургум, бас, ман».

76

Боз келди-ю, ҳам зулфини келтирди яна,
Ул шўру шару* зулмини келтирди яна.
Ул ойки, Зухрани алам қилди нигун*,
Тур, у аламу* таблини* келтирди яна.

* Шўру шар — фитнаю фасод, ғавғо, тўполон.

* Нигун — эгилган, букилган.

* Алам — байроқ, туғ.

* Табл — катга ноғора.

77

Ул ёр қўлидан захар-да нўш этса бўлар,
Аччиқ сўзини шакарга эш этса бўлар.
Кўп тузли эмиш сўзлари — ҳар ерда агар
Туз бўлса, жигар еб, дилни хуш этса бўлар.

78

Дардимни табибисан ўзинг, эй жонон,
Етди касалим ҳаддига — борми дармон?
Валлоҳки, ичирсанг-да менга минг маъжун*,
Бир кўрмасам оразинг, беролмайман жон.

* Маъжун — дори; шароб.

79

О, аччиқ у сўзлар этди кўп дилни хира,
Инсоф била айт, у тилга лойиқми сира?

Айтмас сира ширин лаби аччиқ сўзни,
Шўр бахтим уларни айлаган бешира.

80

Ошиқ эмас ул, бўлмаса енгил чун жон,
Юлдуз каби тун ой ёнида саргардон,
Кел, тингла мени, сўзларим эрмас ёлғон,
Ел эсмаса, байроқ ҳилпирарми ҳеч он?..

81

Ул лахзаки, ёр кўйлагидан бўй етса,
Мен қолсам-у, йўқ ажаб, фалак тўн йиртса.
Арзийди ифор ҳидли Юсуф кўйлаги ҳам
Бул кун келиб, ёр кўйлагидан бўй этса.

82

Хуммор кўзинг, чеҳраи рахшонинг* бор,
Кони гуҳар-у, лаъли Бадахшонинг бор
Ҳам ғунча каби хандаи пинҳонинг бор,
Куйдиргучи гулни лаби хандонинг бор.

* Рахшон — порлоқ, жилвагар.

83

Ишқ ичра на пастлик, на баландлик бўлгай,
На беҳушлиг-у, на хушга бандлик бўлгай,
Қардошлигу пирлигу муридлик бўлмас,
Қашшоқлигу бахтсизлигу риндлик бўлгай.

84

Гар майни яширсак, бўйини на қиламиз?
Ошиқни(нг) хумор ранг-рўйини на қиламиз?
Гар ишқни куритсак қакраган лаб бирлан,
Сув остидаги кўз уйини на қиламиз?

85

Соянг сени манзилим эрур ҳам хона,
Сочингни тузоғидан дилим девона.
Ҳар гўшада бир шамъ, икки-уч парвона,
Бизнинг шамъ ўзи ҳам шамъу ҳам парвона.

86

Кўрсат юзингни бир қилиб одамлик,
Кўрдим, дея, мен лоф урайин, хуррамлик.
Эй жону жаҳон, сенда бўларми камлик,

Кўрган сени шод олганидек байрамлик.

87

Борми яна бир дилки, паришон бундан?
Ё воқеае бесару сомон бундан?
Ким кўрди жаҳонда ёки меҳнатзадани
Саргаштаи рўзгору хайрон бундан?

88

Бир-бир санасангиз моҳлиқоларни агар,
Сўзсиз берасиз бизнинг у моҳдан-да хабар.
Эй сиз мажлис аҳли, парда ортига ўтинг —
Ташланг мени бу шуълали чехрамга назар.

89

Эй ёр, юзинг — намоз, кўзинг-чи — рўза,
Ҳар иккиси қул эмиш лаби қирмиза.
Маст эдим агар гуноҳ қилибман, яъни
Синдирган эсам ичиб сувингни кўза.

90

Эй ишқ, сени ҳам пари билар, ҳам инсон,
Қошингда тубан эмиш муҳри Сулаймон,
Тан бўлса жаҳон, унга сени дерлар жон,
Ишқсиз яшаган кимсанинг умри ёлғон!

91

Май мўл-кўл-у, йўк соҳиби жом — кимникидир?
Бизлар-ку асир қушмиз-у, дом кимникидир?
Ушшоқ туфайли ҳар нафас сочилган
Бул шаккару пистаю бодом кимникидир?

92

Ўт ёнмаса дилда, сўйла, бу дуд қайдан?
Уд қуймаса, келмоқда бўйи уд қайдан?
Мен севмасам-ей — ошиқи нобуд қайдан?
Шамъ шуъласисиз парвона хушнуд қайдан?

93

Дедимки: «Кўзим эрур кўйинг тупроғи,
Чехрангни яширмагил висолинг чоғи».
«То сояи давлатимда етмасми, — деди, —
Умринг бўйи тинмаса кўзинг ирмоғи».

94

Мендан сира қочмагил — харидоринг ўзим,
Бир менга қиё боқ — нури дийдоринг ўзим,
Коримга яраки, равнақи коринг — ўзим,
Мендан сира безор ўлма, бозоринг — ўзим.

95

Бул тонг мен-у, май жоми кўлимга пайваст,
Йиқилгум-у, тургум-у, мудом юргум маст,
Ул сарви қадим ишқи билан мастман-у паст,
Мен ўлсам-ўлай, кўрмасин ул қадди шикаст!

96

Хуршиди камарбаста қошингда ўлсин!
Ул моҳи жигархаста қошингда ўлсин!
Ул сарву гули раста қошингда ўлсин!
Бу дил бўлиб пайваста қошингда ўлсин!

97

Сополсифат таним эмиш жоми дил-ей,
Ул пухта фикрларим майи хоми дил-ей,
Бул дурри маърифат ҳамаси доми дил-ей,
Мен сўзладим-у, асли бу пайтоми дил-ей.

98

Кетдинг, сенинг кетганинг учун қон йиғлай,
Қайғунг фаровон бўлди, фаровон йиғлай.
Кетдинг-у, изингдан сени кўз ҳам кетди,
Қандай қилиб энди мени ҳайрон йиғлай?..

99

Ҳар ким сени кўрса агар, эй хўбахлоқ
Шу лаҳзада қилгай у бу дунёни талоқ.
Офтоб каби чехранг қошида дунёда
На ойда тароват, на Зухалдир порлоқ.

100

Чарх олдида кўзинг сени хунрезроқдир,
Шамшир тиғидан-да кипригинг тезроқдир.
Розингни қулоғимга баландроқ айтгил,
Юзинг кўйида қулоқ бир оз мудроқдир.

101

Ғам ким ўзи — ҳар дам уни ёд этгаймиз?!
Дил ҳайф унга, тупроққа қориб кетгаймиз!

Бодом эмишу ғам, йўқ эмиш мағзи унинг,
Бош эгмаса, янчиб уни ун этгаймиз!

102

Эй ашки равон, гапир у савдолардан,
Ул боғу баҳор ҳам у тамошолардан,
Бедор кечалардаги таваллолардан,
Кўз юмма адабсизлигу ғавғолардан.

103

Ишқинг қилади ширинзабонликлар то,
Ушшоқда, қулоқ тут, неча оҳ-вовайло.
Ҳар кеча ўзинг соқий экансан танҳо,
Ошди фирибу макру хусумат, ғавғо.

104

Эй сарви равон, боди хазон кўрма сира!
Кўз тегмасин-у, ранги сомон кўрма сира!
Осмону заминнинг жонисан, азбаски*,
Кўр роҳати жон, офати жон кўрма сира!

* Азбаски — шунинг учунки, шу сабабданки.

105

Эй дўст, бугунни эрта қилма асло,
Кундуз каби яхшию ёмонлик пайдо.
Ишқ йўлида нораво хиёнат, зино,
Мен тўғри-ю, сен эгри эсанг йўқ маъно.

106

Мен бечорадан-да борми бечора, аё,
Ишқ дарди билан оғриси ким — йўқми даво?!
Бу ғамни давоси на бахиллик, на риё,
Чин севгида бўлмас на вафою на жафо.

107

Жон қолса етар, ҳар неча қақшатгали кел,
Ҳар ҳийлаки, билгунг, уни кўрсатгали кел.
Ҳар кимсага бир макру фириб ўргатдинг,
Бир макру фириб менга-да ўргаттали кел!

108

Эй ганж, эгалла жойни вайронангдан,
Эй зулф, паришон бўлма ўз шонангдан.
Эй куш, юзинг ўгирма ўз донангдан,

Эй уй эгаси, тушма узоқ хонангдан.

* Шона — тарок.

109

Ишқ асли камол бирла-ю, дилбар-чи — жамол,
Сўз қайнар-у дилда, тил уни айтгали лол.
Борми яна бундан-да ўтар антиқа ҳол:
Мен ташна-ю, қошимда оқар оби зилол.

110

Ҳар кимсанинг кўксида ушоқ дил бўлгай,
Ишқсиз яшамок ўшанга мушкул бўлгай.
Бул ҳалқама-ҳалқа зулф занжири билан
Девона киши бўлса, у оқил бўлгай.

111

Ишқсиз қувончинг сира афзун бўлмас,
Ишқсиз вужуд ҳам хўбу мавзун* бўлмас.
Дарёга ёғар бўлса магар юз томчи,
Ишқ тўлқинисиз у дурри макнун* бўлмас.

* Мавзун — зебо, нозик, чиройли, келишган, нуқсонсиз.

* Дурри макнун — садаф ичидаги қимматбаҳо дур.

112

Бир байт ўқиб эрдим — малагим ранжиди:
«Байт ичра банд айлаш мени лозимми эди?»
Айтсам: «Нега байтимни бузарсан, эй жон?»
«Мен байтга сиғарманми, ўзинг ўйла?» — деди.

113

Банд этма сира ҳарифи ғамгин қошини,
Тарк этма сира суҳбати ширин қошини.
Бўстонга кириб, борма тикан қошига ҳеч,
Бўш қўйма сира суману насрин қошини.

114

Эй соқий, бугун сенинг хуморинг бўлдим,
То тунга қадар кўп интизоринг бўлдим.
Май бер-у, халос айла бу дунё домидан,
То тошта қадар бу тун шикоринг бўлдим.

115

Қабрим ёнидан ўтса, башар маст бўлгай,

Сал тўхтаса, маҳшарга қадар маст бўлгай,
Уммон сари борса, баҳру бар маст бўлгай,
Ўлса, уни қабри сарбасар маст бўлгай!

116

Кўнглимга яширмагайман — афгор бўласан,
Дийдамда мужассам этмагум — хор бўласан.
Жон ичра берай жой сенга — дил, кўздан эмас,
То сўнги нафасгача ўзинг ёр бўласан.

117

Пок ишқима рашк этгусидир оби зилол,
Бу севги билан машғул ўлиш менга ҳалол.
Гар ўтса бировлар ишқи ҳолдан-ҳолга,
Йўқдир мени маъшуқаму ишқимга завол.

118

Гар жабр этар, аҳдининг не қиммати бор?
Гар захр берар, шаҳдининг не қиммати бор?
Халқ наздида жаҳд айламоқ эзгу ишдир,
Бул хаста кўнгил жаҳдининг не қиммати бор?

119

Сочшшнг ҳар торида бордир бир жон,
Сочдек мени ҳам қилди паришон жонон.
Билгайми ўшал: ғамим фаровон не учун?
Боиси: унинг нози фаровон чандон!

120

Ул бонги Сирофилдан эмиш пайдо рубоб,
Дилларни тирилтирди магар эрди кабоб.
Уйғонди унут ўйлар — балиқлар худди
Чиққан каби сув остидан устига шитоб.

121

Ел гулни тўкар устига хумморларнинг,
Ёр майни қуяр соғарига ёрларнинг.
Сунбул сочи атгорлар ишин этса касод,
Шўх кўзи тўкар қонини ҳушёрларнинг.

122

Боғ йўлида дилбаримга бўлдим ҳамроҳ,
Гулга назарим тушди ўшал дам ногоҳ.
«Чехрамни кўйиб, гулга қарайсан не учун?» —
Деб тоза уялтирди фақирни ул моҳ.

123

Бир дам сенга дилбаринг магар маҳрамдир,
Тақдирдан улуш сенга ўшал бир дамдир.
Зинҳор у илоҳий дамни этма зоеъ,
Чунки ҳаётингда бу каби дам камдир.

124

Шаккар конида солса чивинлар ғавғо,
Шаккар кони айларми уларга парво.
Қуш бир кўниб учгани билан ул тоғнинг
Ортди бирор ери-ю, кам бўлдимиз ё?

125

Дарё каби дийдамга санам урса тикан
Ҳам қил каби дилни тилса ғам тиғи билан,
Асло этагидан қўл узиб кетмасман,
Минг ҳийлани ул дафъим учун қилса-да фан!

126

Ёмонлик этиб, яхшилик иетар эса ким,
Билгилки, ўшал кимсанинг иймони ярим.
Беш қўлдек аён-ку, арпа эккан кишига
Бермаслиги буғдойни Худованди карим!

127

Бул кун тавоф этгум ёр кошонасини,
То тоютача қилмайин тарк хонасини.
Вақт етганида дафъи ҳумор айлаш учун
Бош косасидан ясай паймонасини.

128

Мен хаста-ю, зору нотавон ёр ғамидан,
Кўздан ёш эмас, оқади қон ёр ғамидан,
Бўғзимга етар бўлса-да жон ёр ғамидан,
Ё Раббим, айирма ҳеч қачон ёр ғамидан!

129

Ҳамсуҳбатимиз бул кеча ул дилдорнинг,
Ўтмас нималар хаёлидан хушторнинг:
Бошлар уза гоҳ чаманда гул сочилса,
Шаккар ёғади ўрнига гоҳо қорнинг.

130

Ошиқлик ишин камолидан ўргандим,
Битмоқни ғазал жамолидан ўргандим.
Кўнглим уйида хаёли рақс этгайдир,
Мен рақсни ҳам хаёлидан ўргандим.

131

Айтдим: «Санамим, сен — май-у, мен — паймона,
Мен ўлдим-у, сен эсанг жону жонона.
Оч энди вафо эшигин». Айтди: «Жим бўл,
Девона кишига не керакдир хона?»

132

Эй, тургил-у, киргил ўша некном қошига,
Хуш суҳбатин олгали дилором қошига.
Бир домни қўйиб, кел, яна бир дом қошига,
Гар кувса эшикдан, келавер том қошига.

133

Ёр деди: «Кўзинг ёшини Жайхун этаман,
Кўнглингни фироқ тоғида тутқун этаман.
Жисмингга ишонма сира — уч кун ичида
Ғам ўғирида туйиб-туйиб ун этаман!»

134

Жабрингча хуш эрмас, ўзга минг қилса вафо,
Қайғунгча хуш эрмас, ўзга минг қилса сафо,
Нозингча хуш эрмас, ўзга кўрсатса лиқо,
Қаҳрингча хуш эрмас, ўзга минг айтса сано.

135

Ҳар кун кўриниш бериб кетиб, эй дилбар,
Бошимга солурсан неча савдои дигар.
Жон соғарини тўлдирибон тут бу сахар,
Эй, сен менинг жонимга падар ҳам модар!

136

Бегона гурунгидан эсанг бегона,
Ҳақ сўзни сенга айтади бул девона:
Юз уйни тўлатгунг ариддек бол бирла
Ғайр аҳлидан агар холи бўлса хона.

137

Бул кеча шароби жон мудомдир, мудом,
Соқий шоҳ-у, бода бардавомдирб, давом,
Асбоби тараб* жумла тамомдир, тамом,

Уйқу дили бедорга ҳаромдир, ҳаром.

* Асбоби тараб — хурсандчилик воситалари, шодлик сабаби.

138

Ишқ оташида музлар эриб, сув бўлади,
Ишқ ўтида тобланса, тош инжу бўлади.
Ушшоқ гуноҳини оғир олма, эй дўст,
Ишқ бодасидан улар беқайғу бўлади.

139

Тун ўтди вале этмади тарк бошимни,
Қайғули муножоти қаламқошимни.
Ул тунда эрур уйқум-у, кундуз эса нур,
Ул бўлмаса, тун-кун тўкамен ёшимни.

140

Келди-ю кўзимга хуш хаёлинг, моҳтоб,
Ҳар икки кўзим шу лаҳза ёш тўқди шитоб.
Кўзларни қулоғига дедим оҳиста:
«Сийланг азиз меҳмонни қуйиб бодаи ноб!»

141

Биздан ўша шўх дилбари айёр қочади,
Ёринг бўлайин, десак, агар ёр қочади.
Ул ақли мунаввардир-у, биз масти унинг,
Хумморни мудом ақл этиб хор қочади.

142

Эй бонги рубоб, дилимда тобим бордир,
Дил қаърида менинг-да рубобим бордир.
Гар тушса йўлинг бир дам азиз меҳмон бўл,
Мен қулни-да қулбаи харобим бордир.

143

Келди эшигимга кеча ёри шайдо,
Дедим: «Жўна, бемахалда бўлдинг пайдо».
Қайтаркан изига, деди: «Қизик савдо,
Давлатта эшик очмас — у тентакми ё?»

144

Эй ёр, нима гап, жаҳон йўқолди кўздан?
Осмону замин қаён йўқолди кўздан?
Сен майни кўлимга берма, тут оғзимга,
Кайф ошганидан даҳон* йўқолди кўздан...

* Даҳон — оғиз.

145

Ишқинг ҳаваси бошда-ю, зорман доим,
Кўйинг аро масту беқарорман доим,
Гар бор-йўғи бир кун хумор бўлгай маст,
Мен ул маст эрурманки, хуморман доим.

146

Чек қўяди бу замона бор оҳ-воҳга,
Бир кўз-да қарар фалак гадою шоҳга.
Ҳар кимса ғурурга маст ўзича, аммо,
Қайдайдиги ажал барчасини бир чоҳга...

147

Эй дил, сира яқин йўлатма ғамни,
Эп кўрма ҳечам суҳбати номаҳрамни.
Кўкат ила нонга гар қаноат қилсанг,
Кўкат, дея билма жумла бу оламни.

148

Дил келди-ю айтди: «Ёр савдоси узун»,
Тун келди-ю айтди: «Зулфи раъноси узун»,
Сарв келди-ю айтди: «Қадди зебоси узун»,
Қилсин шунга мос умрни Оллоси узун!

149

Ишқ ул — унга эргашиб балолар юрса,
Ошиқмас у — кўрганда бало юз бурса.
Ишқ оламида аталгай мардлар марди,
Ким ишқ каби жонга тегса-ю, жон берса...

150

Хижрон қанотин қайирса уммид қушини,
Ўлдирса жафоси яна дил хоҳишини,
Ошиқ сира тушмайди умидсизликка,
Мақсад сари элтар асли ҳиммат кишини!

151

Бул фасли баҳор эмас, бул фасли дигар,
Кўзларни хумор этгучининг васли дигар.
Ҳар қанчаки новдалар туташ рақс этса,
Ҳар шохни қимирлаши бўлар асли дигар.

152

Эй, пойқадамингдан бу замин хурраму шод,
Юз ғунча қувончидан кўпайтирмиш зот.
Осмонга тушиб ғулғула ул фурсатда,
Ойнинг кўзи юлдузга тушибдир, ҳайхот!

153

Тавба, дилини ўшал санам тош қилмиш,
Қасд олгали отланганини фош қилмиш.
Зулфи каби кўп чувалди тавбам — унга зулм
Андоқ қилайин, менга қаламқош қилмиш.

154

Кимнинг тилаги эрур мудом манзили жон,
Кимнинг тилаги эрур мудом лукмаи нон.
Бу нуктанинг маънисини чаққилки, аён:
Ким не тиласа, етгуси унга бегумон!

155

Бергувси бўлак ҳаёт кунинг битса Худо,
Гар умри фано қолмаса, бор умри бақо.
Ишқ оби ҳаёт эрур — унинг баҳрига кир,
Ҳар катраси бир ўзга ҳаётдир унинг, о!

156

Кўзимни қитиқлар ҳар замон нози унинг,
Янграр қулоғимда мудом овози унинг,
Узимча манам ошиғу ҳамрози унинг,
Қандай яширай маст айласа рози унинг?!

157

Кўкни тўла нола айласам, маъзурман,
Даштни тўла жола айласам, маъзурман.
Сен жоним эурсан — чопаман ортингдан,
Жонни ортда вола айласам, маъзурман.

158

Инсоф била айт, ишқ эзгуликдир асли,
Булгар уни кимнинг юраги кир асли.
Пок севгига ўхшатма ҳаром шаҳватни,
Чунки бири осмон-у, бири ер асли.

159

Жон тунда балиқ, кундуз илон эркан, ох,

Ўйлаб қара: сенга қайси бир жон ҳамроҳ?
Ҳорут каби сеҳру жодудир касбинг гоҳ,
Гоҳ Зухрани кўриқчисисан худди моҳ.

160

Қилгайми бу қулларга у бир наззора,
Биз топдинг-у чора, қолди ишқ бечора.
Жон нима? У бир заиф гўдак бешикда.
Дил нима? У бир гариб эрур, бечора.

161

Гоҳ хурлар этади рашк — андоқ покмиз,
Гоҳ ваҳмага девлар тушади — бебокмиз,
Ҳаммоли Худомиз асли — тани хокмиз,
Бу саъй ила мавжудот ичинда тоқмиз.

162

Бир катра юзинг сувидан ул оби ҳаёт,
Бир зарра нурингдан этдинг ойни бунёд.
Моҳтобни тилаб эдим узун кечада мен,
Тун зулфинг-у, ой юзинг экан-ку, хайҳот!

163

Қарчандки, қомаги гўзал бор сарвда,
Ёр қаддини кўрса, не амал бор сарвда?
Ёр қаддига ўз қаддини менгзар эмиш ул,
Бу кибру ҳаво асли азал бор сарвда.

164

Биз касбу ҳунар, молу дўкондан кечдик,
Шеър йўлига кирдиг-у, жаҳондан кечдик.
Кўзу дилу жонимиз эди севгида ул,
Бас, кўйида кўзу дилу жондан кечдик.

165

Оғзинг исини менга чаман билдиргай,
Ҳуснингни эса лола, суман билдиргай,
Ул иккиси бўлмаса очурман лабни,
Номингни тутиб, у сўз билан билдиргай.

166

Қайдан, қани, нағмайи рубоб, келмишсан,
Минг оташу шўру фитнага тўлмишсан,
Дил жосуси-ю элчисисан саҳронинг,
Дил рози эрур ҳар не наво қилмишсан.

167

Эй кўзу дилу жон ҳузури қандоқсан?
Ҳар икки жаҳоним сурури қандоқсан?
Ҳолим не лабинг ҳажрида асти сўрама,
Менсиз ўзинг, эй кўзим нури, қандоқсан?

168

Эй жону жаҳон, жону жаҳон банданг эмиш,
Оламни ширин этган шакар ханданг эмиш.
Сендекни фалак кўрмамиш олам яралиб,
Осмону замин ҳусништа ҳангу манг эмиш...

169

Теримни шилиб олса-да ул дилдорим,
Ундан гина қилмагум сира — йўқ зорим.
Душман менга барча-ю, удир ёлғиз дўст,
Душманга чақишга ёрни келгай орим.

170

Сендек бу фақир оқилу ҳушёр эрдим,
Ошиқ элини қилгучи инкор эрдим.
Умр ўтди-ей оҳ-воҳ ила девонаю маст,
Шундоқ яшамоққа, бас, сазовор эрдим.

171

Маъшуқа қуёш каби чарақлар хандон,
Зарра каби ошиқ бўлади саргардон,
Бас, севги баҳори еллари эсган он
Ҳар шох ракс этар унда магар бордир жон.

172

Гар истар эсанг, ҳамиша хуррам бўлсанг,
Етса қадаминг қайга, мукаррам бўлсанг,
Пок бўл-у, ҳалол яша-ю, илм ўргангил,
То тожи башар, Ҳазрати Одам бўлсанг!

173

Сен бирла қувончга тўла шаҳру деҳот*,
Осмону замин-да сен сабаб хуррам, шод.
Ғамдан бўлак ҳеч ким гина қилмас сендан,
Сен ҳаммани ғам-қайғудан этдинг озод.

* Деҳот — кишлоқлар.

174

Дерлар менга: «Мунча оташин дард қайдан?
Бу нолаю оҳ-у, бу ранги зард қайдан?»
Дедим: «Гапингиз ғалат, ўшал ой юзни
Бир кўрса киши, биларди бу дард қайдан».

175

Кўнглимдаги оҳ боиси савдо, эй дил,
Ул аслида дил туфайли пайдо, эй дил.
Қондан юрагим мавж уради тўхтовсиз,
Бас, у дил эмас, бўлибди дарё, эй дил!

176

Ҳар нарсани дил очигу пинҳон сўзлар,
Мушкин соч ҳақинда анбарафшон* сўзлар.
Ошуфта эса у, бу — паришон, билгум,
Ошуфта оғиз очса, паришон сўзлар.

* Анбарафшон — анбар сочувчи, хуш хид таратувчи.

177

Эй дўст, ахир, дўсту яқинмиз сенга,
Етса қадаминг қайга, заминмиз сенга.
Сезсак-да тажаллингни, ўзинг кўрмасмиз,
Ишқ шарти шуми, наҳот ўйинмиз сенга?!

178

Мен — зарра, куёшюз дилрабойимсан ўзинг,
Беморман-у, дардимга давойимсан ўзинг.
Йўқ гарчи қанотим, учаман ортингдан
Бир хас каби, чунки қахрабойимсан* ўзинг.

* Қаҳрабони чармга ишқаб, сомон, хасга яқинлаштира, уларни ўзига тортади.

Эргаш Очилов таржималари

МАВЛОНО ЖАЛОЛИДДИН РУМИЙ

1

Ай дил, кўзингни оч, жаҳон ўтгусидир,
Умринг бу жаҳонда ройгон ўтгусидир,
Тан манзилида махбусу ғофил қолма,
Манзил оша манзил қарвон ўтгусидир...

2

Жоним бсрайин, ол уни, жондин кечма.
Дилдан кечайин, ол у жаҳондин кечма.
Сен ўқсану мен эсам камонмен ҳануз,
Эй ўк, сабр айла, камондин кечма...

3

Кўнглим дуди бир нишони савдо, эй дил,
Ҳар лаҳза у дуд кўнгилда пайдо, эй дил.
Қонлар неча мавж урар мснинг бағримда,
Тошгайму эди бўлмаса дарё, эй дил...

4

Кўнглимни санамга мубтало истармен,
Жонимга неча тири бало истармен.
Кўйингда агар кечмаса умрим, санамо,
Қонлар ютадирману қазо истармен...

5

Дедимки, кўзим, дедики, Жайхун этгум,
Дедим: юрагим, дедики, пурхун этгум.
Дедимки, танам, дедики, уч кундан сўнг
Расво қилибон, бадарға, сургун этгум...

6

Соқий қуядир бодаи ҳумро, не қилай?
Гар бўса талаб айласа жоно, не қилай?
Иқболи висол ҳозир экан, кутмасмен,
Кутмоққа яна бўлмаса маъно, не қилай?

7

Майлинг, малагим, хублик эса, хубинг ўзим,
Жанг қилсанг агар, кўлингдаги чўбинг ўзим.
Ўлдирсанг агар ранж ила, Айюбинг ўзим.
Эй Юсуфи рўзгор, Яъкубинг ўзим...

8

Сенданми чу безор бўлайин? Йўк, йўк, йўк!
Бир бошқасига ёр бўлайин? Йўк, йўк, йўк!
То боғи висолингда фақат гул кўрдим,
Гулдин кечибон, хор булайин? Йўк, йўк, йўк!

9

Кўнглим ҳавасинг била рубобдир, рубоб,
Ҳар пораси ўртаниб, кабобдир, кабоб.
Дилдорки дардимга боқиб, хомушдир.
Ҳомушлиги менга минг жавобдир, жавоб...

10

Мажнуни паришонинг ўзим, илким туг,
Саргаштаву хайронинг ўзим, илким тут.
Ҳар ҳоли харобга бир мадакор бўлгай,
Ул бесару сомонинг ўзим, илким тут...

11

Эй сарви равон, ҳеч хазонлиқ кўрма,
Эй чашми жаҳон, ҳеч ёмонлиқ кўрма.
Эй жон, ки жон дер сени осмону замин,
Роҳат бори кўргилки зиёнлиқ кўрма...

12

Эй бонги рубоб, куйингга тобим бордир,
Бағримда менинг-да бир рубобим бордир
Четлаб ўтаверма, кир, азиз меҳмон бўл,
Меҳмонни кутишга бир харобим бордир...

13

Эй бош, сабаб сенда, сабаб сенда, сабаб,
Эй тан, ажаб сенда, ажаб сенда, ажаб.
Эй дил, талаб сенда, талаб сенда, талаб,
Эй жон, тараб сенда, тараб сенда, тараб...

14

Юзингга боқиб, юзлари гулшан эрдим,
Кўзингга боқиб, кўзлари равшан эрдим.
Дедимки, йироқ тутай ёмон кўзлардин,
Ёнингга ёмон кўзли магар ман эрдим?..

15

Эй жону жаҳон, жону жаҳоним қайда?
Эй ой, замину осмоним қайда?

Сен майни қўлимгамас, лабимга тутгил,
Мастлик била билмасам даҳоним қайда?

16

Жонон келадир чаманда танҳо-танҳо.
Наргис кўзи пурхумору раъно-раъно.
Тўсдим йўлини, дедимки, бир бўса олай,
Фарёд солиб ҳайдади: яғмо-яғмо!..

17

Ҳар лаҳза ғаминг чекиб, ғаминг олғаймен,
Ҳар лаҳза ғаминг била яна қолгаймен,
Ҳар чандки каминг чекиб-чекиб, жон бердим.
Кам улки, ғаминг чекиб-чекиб, толгаймен...

18

Лаълинг, санамим, ҳамиша хандон бўлгай,
Ошиқ сен ила хурраму шодон бўлгай.
Ҳар кимса сени кўрсаю гар бўлмаса шод,
Бахт юзини кўрмагай у, сарсон бўлгай.

19

Жонимки, ҳариф эрди, бегона эмиш,
Ақлимки, табиб эрди, девона эмиш.
Вайронага шоҳлар беришар ганж, ажаб.
Вайрона дилим ганж ила вайрона эмиш...

20

Мен ўлсам агар, бошимда гирён бўлманг,
Жононима топширингу нолон бўлманг.
Жонсиз у лабимга лаб қўйиб жононим,
Жон менга ато айласа, ҳайрон бўлманг...

21

Эй муниси рўзгор, нечуксен менсиз?
Эй ҳамдаму ғамгузор, нечуксен менсиз?
Мен бори хазонмену харобмен сенсиз,
Эй юзлари гулбахор, нечуксен менсиз?

22

Хуршиди камарбаста фидойинг бўлсин,
Ул ой, жигархаста фидойинг бўлсин,
Ул сарву гули раста фидойинг бўлсин,
Бу жон сенга пайваста, фидойинг бўлсин...

23

Мен зарраву хуршедлиқойим сенсан,
Бемори ғамингмену давойим сенсан.
Учмоққа қанот йўқ, вале учгаймен,
Сомон бўлибмен, кахрабойим сенсан...

24

Дедим: санамо, магарки жононим ўзинг.
Жонимни нисор этай сенга, жоним ўзинг.
Муртад бўлайин, агарда тушсам айру,
Эй жону жаҳон, куфр ила иймоним ўзинг...

25

Хушдирки бугун жисминг аро жон бўлса,
Қаршингда дағи бир руҳи жонон бўлса,
Булбул каби дилда доғи ҳижрон бўлса,
Маскан сенга эрта кеч гулистон бўлса...

26

Дерлар: ҳама ишқ - ҳавойи номдир, ёлғон,
Дерлар яна ишқ умиди хомдир, ёлғон.
Бахт юлдузи кўкдамас, шу жонимда яшар,
Дерларки, баландлик - неча томдир, ёлғон..

27

Гар бўлса умр, боз бергайди Худо,
Гар умри фано бўлмаса, нақд умри бақо.
Ишқ оби ҳаёт эрур, унинг мавжига кир.
Ҳар катраси бир ҳаёт эмиш, сенга фидо...

28

Дунёки Исо билан экан молломол,
Сифмас анга ҳеч қачон матои Дажжол.
Шўроба — таҳр сув дегани кимга керак,
Кўп эрса жаҳон ичра агар оби зилол?

29

Эй ой, чиқиб келдингу тобон бўлдинг,
Сўнг сайри фалак этиб, хиромон бўлдинг.
Билдингми кейин, жонга баробар бўлибон,
Ногоҳ ботиб кетдингу пинҳон бўлдинг...

30

Эй, сенки яшарсен, шоду хуррам бўлгил.

Ҳар ерда яна азизу маҳрам бўлгил.
Умрингни ҳалолу пок кечир, илм ўрган,
То зеби башар, зийнати Одам бўлгил...

31

Умр ўтдию кўрмадим вале гулзоринг,
Ул наргиси пурхуморингу хумморинг.
Халқдан чу вафо каби магар пинҳонсен,
Кўп бўлдики кўрмадим нари рухсоринг.

32

Ишқ бўлди, кўринг, ҳамша дамсоз менга,
Дунё ишидан этмади оғоз менга.
Жоним берадир ичимдан овоз менга,
Оч менга эшикни, деб қилур роз менга.

33

Кун ўтдию кун келди, харобмен, хароб,
Кўй ҳар неки андишани, ол қўлга рубоб.
Юз қатла намоз дурур, юз қатла сужуд —
Гар дўст жамоли сенга эрса меҳроб.

34

Мен ошиқи ишқмену мусулмон бошқа,
Мен заиф чумолимен, Сулаймон бошқа.
Мендан аламу оху жигарнора сўра,
Бозорчаи қасабфурушон бошқа...

35

Сўрдимки, қаердадир, нигоро, хонанг?
Дедикки, дилингдир ул — ўшал вайронанг.
Вайронага мен, куёш нечук киргаймен?
Эй маст, хароб бўлгай ўшал кошонанг!

36

Лайлимки наҳор бўлмаса ул, мен не қилай?
Бахтимки баҳор бўлмаса ул, мен не қилай?
Дедимки, ичай бодани сен бирла, санам,
Иқбол менга ёр бўлмаса ул, мен не қилай?

37

Келмиш менга бир ажаб шикорим, не қилай?
Бошимга тушибдир ул хуморим, не қилай?
Зоҳидмен ўзим, вале мени йўлда кўриб,
Гар бўса берар бўлса нпгорим, не қилай?

38

Нафсим итини додимки мен, пир айлай,
Тавба ипидан бўйнига занжир айлай.
Ҳар ерда ҳаром кўриб вале ул кўппак,
Занжирни узар бўлса, не тадбир айлай?

39

Жон борича бир бандаи маржонинг ўзим,
Ошуфтайи ул зулфи паришонинг ўзим.
Эй най, наво айлаки, афғонинг ўзим,
Эй чанг, жаранглагилки, меҳмонинг ўзим.

40

Гар балиқ эсанг, сузгали дарёинг ўзим,
Гар оху эсанг, кезгали сахройинг ўзим,
Мен сенга асирману сен — менга нафас,
Сурнойингу сурнойингу сурнойинг ўзим.

41

Эй ой, агар самода порлоқ нурсен,
Ёрим юзича равшан эмас, бенурсен.
Эй наргис, агарчи тозаю махмурсен,
Ёрим кўзича хумор эмас, маъзурсен.

42

Дедимки, кўйингда мен бугун девона,
Уйқумда кўрарменму сени, жонона?
Дедики, гапирма, бас! Бу не афсона?
Девонаю уйқу! Яша, эй фарзона!..

43

Ой кетди баландлаб, биз эса паст бўлдик,
Ёр хушига келди, биз эса маст бўлдик.
Эй жону жаҳон, сўнгра нелар бўлганини
Сен сўйлама чун ҳар неки бўлмас, бўлдик...

44

Бошимни ҳамиша остонингга қўяй,
Кўнглимни сочингга — ўйнагонингга қўяй.
Жон оғзима келди, ҳой, ўзинг лаб тутгил,
Жонимни қулай қилиб даҳонингга қўяй...

45

Ишқ нашъаси бу кеча мудомдир, мудом,
Жому майи лаъл бизга давомдир, давом.
Оху ғаму андиша — ҳалолдир, ҳалол,
Кўп, уйқуни ўйлама — харомдир, харом...

46

Ишқ - авжи камол эмиш, санам — авжи жамол,
Кўнгил тўла сўзу, тил айтгали лол.
Вой, менга ёронлар, бу не ҳолдир, бу не ҳол?
Мен ташнаю олдимдин оқар оби зилол...

47

Васлингни тилаб хастаю зормен куну тун,
Ишқинг майи бирла беқарормен куну тун.
Мастларга хумор аслида бир кун бўлгай,
Мен мастни кўригизки хумормен куну тун...

48

Дил кетдию айтди: «Ёр савдоси узун»,
Тун келдию айтди: «Зулфи раъноси узун».
Сарв келдию айтди: «Қадди болоси узун»,
Ҳой, умри узун, десангчи, дунёси узун!..

49

Дил дардини ошқору пинҳои айтар,
Зулф эрса, ҳадисни анбарафшон айтар.
Ул — ошуфтаю бул эса — паришон, маълум,
Ошуфтаки сўз айтса, наришон айтар...

50

Лутфинг била тош пораси жонона бўлур
Нутқинг, санамим, агарда мастона бўлур.
Ногоҳ ики зулфингни кўрар бўлса, ишон,
Луқмони Ҳаким ошиғи девона бўлур...

51

Зинҳор, дило, яқин йўлатма ғамни,
Сухбатга муяссар этма номахрамни.
Нон бирла кўкатга-ку қаноат қилдинг,
Кўкатга алишма энди шу оламни.

52

Эй лола, юзимга термулиб, ранг ўрган,
Эй Зуҳра, дилим талошидин жанг ўрган.
Ул лаҳзаки янграр яна оҳанги висол.

Эй бахти абад, келгилу оханг ўрган...

53

Эй дўсти азизларим, жудолик этманг,
Кўп ҳою ҳавас бирла хатолик этманг.
Бир жумлада сўзлар каби мардона тулинг,
Амр ўлди вафоки, бевафолик этманг...

54

Мен биргина жонмену юз мингта таним,
Аммо не қилайки, банд юмукдир даҳаним.
Кўрдим печа минг халқки, ул мен эрдим,
Йўқ эрди улардин бири монанди маним...

Жамол Камол таржималари

www.ziyouz.com

2008